UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Origenes

Rothomagi, 1668

Ōrigenus Tōn Eis To Kata Iōannēn Eyaggelion Exēgētikōn Tomos 20. Origenis Commentariorvm In Evangelivm Secvndvm Iohannem Tomvs Vigesimvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19358

Visual Library

ᾧ ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν λόγῳ, ἐν ᾧ κατα- A
νενοηκέναι αὐτὸν, οὐδὲν ἀλόγως ποιήσαι· πρὸς
τούτοις ὁ πιστεύων ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν,
οὐκ ἂν τι πολέμου καὶ ταράχου ἐνεργοίη·
ἀλλὰ καὶ εἴπερ χριστός ἐστιν οὐ μόνον θεοῦ σοφία,
ἀλλὰ δὲ θεοῦ δύναμις, ὁ πιστεύων αὐτῷ κατὰ
τὸ δυνάμει ὄντα, οὐκ ἂν εἴη τοῦτο τὰ καλὰ ἀ-
δυνάτως· ἀναγκαίως δὲ ὑπομονητικὸς αὐτὸν ὑπο-
μενεῖ, καὶ ἰσχυὸν λέγω τό· δὲ νῦν τίς ἡ ὑπο-
μονή μου; οὐχὶ κύριος; καὶ τὸ· ἰσχύς μου, καὶ τὸ·
ὑπόστασίς μου ὁ κύριος, φήσομεν· ὅτι ἐνδιδόμεθα B
πρὸς πόνους, οὐ πιστεύομεν αὐτῷ καθ' ὅ ἐστιν
ὑπομονή. καὶ εἰ ἀσθενοῦμεν, οὐ πεπιστεύκαμεν
αὐτῷ καθ' ὅ ἐστιν ἰσχύς· ἐὰν δὲ ἀπαλλαττόμενος τὰς
λοιπὰς ὑπονοίας τοῦ χριστοῦ, οὐχαλεπῶς οὐκ εὑρεῖν
εἰρημένων εὑρήσεις τίνα τρόπον ὁ μὴ πιστεύων τῷ
χριστῷ ἀποθανεῖται ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ·
γενόμενος γὰρ ἐν τοῖς ἐναντίοις τῇ ὑπονοίᾳ ὧν ἐστιν
ὁ χριστὸς ἐν αὐταῖς ἀποθνήσκει ταῖς ἁμαρτίαις·
ἔλεγον οὖν αὐτῷ, σὺ τίς εἶ; ἀκόλουθον ἦν τοὺς
ἀκροωμένους μετὰ πολλῆς ἐξουσίας ἀπαγγελλομένου C
ὑπὸ τοῦ κυρίου, πιστεύεσθαι τίς εἴη ὁ
οὕτω λέγων. ἐνέφαινε γὰρ * τὸ εἶναι θεοῦ τι
μεῖζον, καὶ θειοτέρα τις φύσις τυγχάνει ὁ
σωτὴρ φάσκων ὅτι, ἐὰν μὴ πιστεύητε ὅτι ἐγώ
εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ὃ δὴ
οὖν τίς εἶ, οἱονεὶ αἰτιώμενον ἦν ἀπόκρισιν, ὅτι
ἐγώ εἰμι ὁ χριστὸς, ἢ, ἐγώ εἰμι ὁ προφήτης,
ἢ, ἐγώ εἰμι ἠλίας, ἢ πάλιν, ἐγώ εἰμι ἄγγελος
θεοῦ· οὐκ, εἰ μὴ ἕν τι τούτων ἦν, ἀνθρωπλήσιον αὐτοῖς τυγχάνων, προσφέρετο γνησίους λό-
γους τηλικούτους· D

Dei,] qui erat in principio apud Deum; dum illius cognitione fruitur, nihil à ratione alienum facturus est: sic qui credit, quod ipse est pax nostra, haudquaquam quidpiam operabitur diffidij, aut belli. Quinetiam quandoquidem Christus est non solum Dei sapientia, verum etiam Dei potentia, qui credit illi, in quantum potentia Dei est, haudquaquam erit impotens ad præclara. Proinde necessario eum considerantes patientiam, & fortitudinem, propter illud: *Et nunc quæ est patientia mea nonne Dominus?* etiam fortitudo mea, & substantia mea Dominus, dicemus quod si credimus ad labores, non credimus illi, in quantum est patientia; & si infirmamur, non credimus ei, in quantum est robur. Quod si collegeris cæteras Christi considerationes, non difficulter invenies ex his quæ diximus, quonam pacto qui non credit Christo, moriatur in peccatis suis. Nam qui fuerit in his, quæ contraria sunt considerationi earum rerum quæ est Christus, in suis peccatis moritur. *Dicebant ergo illi: Tu qui es?* Consequens erat, ut audientes quæ à Iesu dicebantur cum multa potestate, interrogarent quis esset talia loquens: videbatur enim esse aliquis homine major, & natura quædam divinior, Servator dicens: *Nisi credideritis quod ego sum, moriemini in peccatis vestris.* Illud ergo: *Tu qui es?* veluti postulantium est responsum, Ego sum Christus: vel, Ego sum ille Propheta: vel, Ego sum Helias: vel, Ego sum Angelus Dei: neque enim, nisi unus ex his esset, ac similis eis, proferret talia verba gemina.

Psal. 32. 8.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΕΞΗΓΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΟΣ κ'.

Ἐικοσὶν ὑπαναγορεύοντες εἰς τὸ κατὰ E
ἰωάννου εὐαγγέλιον τόμον, φιλοθεώτατε
καὶ φιλομαθέστατε ἐν κυρίῳ ἀμβροσίε, εὐχόμε-
θα οὐκ τοῦ πληρώματος τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ὃν
εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, λαβεῖν
κόπματα πλήρη, καὶ ἵν' ὅτας εἴπω, ναστὰ,
καὶ μηδὲν ἔχοντα ἄφατον, τὸ εὐαγγέλιον κα-

ORIGENIS COMMENTARIORVM IN EVANGELIVM SECVNDVM IOHANNEM TOMVS VIGESIMVS.

VIgesimum tomum in Evangelium à Iohanne traditum commentaturi, Dei amantissime, atque in Domino exercitatissime Ambrosi, decentissime precamur è plenitudine Filij Dei (in quem propenso animo fuit omnis plenitudo divinitatis habitare) accipere sensus plenos, &, ut ita dicam, solidos, nihilque vacui habentes: ut Evangelium,

quod à nobis examinatur; manifestetur; nihil nobis omittentibus eorum quæ indaginem requirant, quæque committi debeant commentationibus; neque item exuberantibus, ubi non sit opus, ac ne pervertentibus quidem Servatoris nostri Iesu mentem. Atque utinam Deus nobis mittat suum ipsius Verbum, quod scipsum ostendat, ut profunditatem ipsius, donante Patre, videre possimus. *Novi quod Abrahæ semen estis, sed quæritis me interficere, quoniam sermo meus locum non habet in vobis.* Hic contextus: *Novi quod Abrahæ semen estis,* videtur non considerantibus quid significet vox, semen, & quid significet vox, filius, pugnare cum illo contextu qui mox inferendus est, quique ad eosdem dicitur, nempe: *Si filij Abrahæ essetis, opera Abrahæ faceretis.* Vt ergo hæc considerentur, videamus in primis corporaliter filij, & seminis differentiam. Ac certe perspicuum est, quod semen illius cujus est semen, rationes in seipso contineat adhuc pausantes, & reconditas: filium vero exoriri, & subsistere, mutato semine, & operante in materiam sibi appositam à muliere, & ex nutrimentis collectis formatum, & ad ortum diligenter præparatum. Quod si aliquid alicujus est proprie filius, quod ad corporalia attinet, ex semine ortum est; cum tamen si aliquid est semen, non continuo sit filius. Hæc cum præfati fuerimus, si quidem corporaliter intelligendus esset ille contextus: *Novi quod Abrahæ semen estis,* illud omnino videretur sequi, ut hi quibus loquebatur essent filij Abrahæ; concesso quod semen sit etiam filius, & non dato juxta accuratam intelligentiam. Sed quoniam ex moribus, & operibus judicantur filij Abrahæ, vide ne forte designandi sint qui sunt semen Abrahæ ex rationibus quibusdam seminalibus, insitis, ut opinor, quibusdam animis: & quemadmodum, quod ad corpus attinet, non omnes homines semen sunt Abrahæ; ita juxta ea quæ nunc explicuimus; quinam sint semen Abrahæ, ne homines quidem omnes advenerunt ad hanc hominum vitam cum rationibus omnino seminalibus ingenitis suis animabus: quorum causam, propter magna judicia, eaque dictu difficilia (quæ videntur ab his qui mentem Christi perceperunt, ut videant quæ à Deo sibi donata sunt) pauci comprehendere possunt, qui diligentius commentati sunt, quæ ortum præcedant, quæque sint in ortu cujuscunque. Ac profecto hujusmodi perturbant quemlibet: qui etenim hæc proposuerit non

Ioh. 8. 37.

Ioh. 8. 39.

A τὰ ἐξεταζόμενα ἡμῖν ἀποκαλυφθῆναι, καὶ μήτε παραλιπόντων τι ἡμῶν τῶν δεόντων ἐξετάζεσθαι, καὶ ὑπομνηματικοῖς γράμμασι πραγματεύεσθαι, μήτε ὡς ἂν χρὴ πλεονάζοντων, μήτε παρεκδεχομένων τὸν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν νοῦν· θεὸς δῴη ἡμῖν πέμψαι αὐτὸν τὸν λόγον ἑαυτὸν ἐμφανίζοντα, ἵνα τοῦ βάθους αὐτοῦ, δωρουμένου τοῦ πατρὸς, θεαταὶ γιγώμεθα· οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν· δοξῇ μάχειν πρὸς τοῖς μὴ κατανοοῦσι τὰ σημαινόμενα ἀπὸ τῆς, σπέρμα, φωνῆς, καὶ τῆς, τέκνον, τό· οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, φανὸς ὁ υἱέως ἐπινεχθησόμενον, καὶ φανὸς τοῦ αὐτοῦ λεγόμενον· εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἐστε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ποιεῖτε· εἴ οὖν τοῦτο θεωρηθῇ, ἴδωμεν πρῶτον σωματικῶς σπέρματος καὶ τέκνου διαφορὰν· καὶ σαφὲς γε ὅτι τὸ μὲν σπέρμα πινὰς ἔχει τοὺς λόγους τοῦ σπείροντος ἐν ἑαυτῷ, ἔτι ἡσυχάζοντας καὶ ἀπκεμένους. τὸ δὲ τέκνον μεταβαλόντος τοῦ σπέρματος καὶ ἐργασαμένου τῷ παραγενομένῳ αὐτῷ ὕλῃ ἀπὸ τῆς γυναικὸς, καὶ τῆς ὑπεσωρομένων τροφῶν μορφωθὲν, καὶ εἰς φύσιν διεπεπαθὲν, ὑφίσταται, καὶ εἴ τι μέρος ἐστὶ κυρίως τέκνου τινος, ὡς πρὸς τὰ σωματικὰ, ἐκ σπέρματος ὑπάρξει. εἰ δέ τι ἐστὶ σπέρμα, οὐ πάντως τέκνον ἤδη· τούτων δὲ ἡμῖν παραλελειμμένων, εἰ μὲν σωματικῶς ἐχρῆν νοῆσαι τό· οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἔδοξεν οὐ πάντως ἀκολουθεῖν τὸ, καὶ τέκνα εἶναι τοῦ Ἀβραάμ πρὸς ὃς ὁ λόγος, συγχωρουμένου ὅτι ἐστὶ σπέρμα ἐστὶ τὸ τέκνον, καὶ οὐ κατὰ τὸ ἀκριβὲς διδομένου· ἐπεὶ δὲ ἀπὸ ἠθῶν κρίνεται καὶ ἔργων τὰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, μήποτε ἀπό τινων σπερματικῶν λόγων συγκαταβαλομένων ποιεῖ, ὡς οἶμαι, ψυχαῖς; διαχρακτηρίζειν τοὺς ὄντως σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ. καὶ εἴη, ὡς κατὰ τὸ σωματικὸν, οὐ πάντες ἀνθρωποι σπέρμα εἰσὶ τοῦ Ἀβραάμ, οὕτω κατὰ τὸ νῦν ἀποδιδόμενα οὐδὲ οἱ, τινες εἰσὶ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, δῆλον ὅτι οὐ πάντες οἱ ἀνθρωποι μετὰ πάντα σπερματικῶν λόγων τῶν ἀπὸ γενέσεως σπαρέντων ἀπὸ τῶν ψυχῶν τῶν εἰς τῶν ἀνθρώπων ὑπεδεδημένων. τὸ δὲ τούτων αἰτίαν κατὰ μεγάλας κρίσεις καὶ δυσδιηγήτους, θεωρουμένας ἀπὸ τῶν εἰληφότων τὸν νοῦν Χριστοῦ ἵνα ἴδωσι τὰ ἀπὸ τοῦ θεοῦ χαριζόμενα αὐτοῖς, ὀλίγοις ἐστὶ δυνατὸν καταλαβεῖν, οἷς ἐπιμελέστερον τὰ περὶ γενέσεως ἐστὶ τῶν ἐν γενέσει ἑκάστου διειληφόσι· καὶ * ἐπιπεράσαι αὐ- * Pro, ἐπὶ περέμ
τινα τοιαῦτα, συνιόντα μὲν ταῦτα, μὴ ἀ-

κριβῶς τὰ, κινδυνεύω τοῦ δεδεῖσθαι ἑαυτὸς τῷ πιστῶν, ἔνθα ὁ λέγων, τὰ δυσπρόσοπτα τὰ τοιαῦτα ἐστὶν ὑποφαλὲς, καὶ ἀληθεύεται, καὶ ὑποφαλὲς δεῖ τὸν ὄντα οἰκονόμον τῶν τοῦ θεοῦ μυστηρίων, καὶ τὸν καιρὸν ζητεῖν τοῦ προσαγορεύειν τὰ πιστῶν δόγματα, ὅλως τοῦ τοῦς ὄν ἀκούσεται, καὶ ὁ μέτρον τοῦ καθαρὸν ὁ ἐλλείπων, ἢ πλεονάζοντος, καὶ ὁ καιρὸς τηρῇ), τοῦ δὲ τὸ ὀρθὸν λόγον λαμβάνει, καὶ ὑπεμελέστερον ἀξιοῦται πότερον σπουδαῖοι εἰσιν οἷς τοῦ παραδίδοται τὰ τοιαῦτα, ἢ δῆλοι ἄλλοι τινὸς τοῦ δὲ τὸν κύριον τῶν κυριευόντων· ὅτι δὲ δεῖ πάντα ταῦτα ἀξιοῦσθαι τὸν οἰκονόμον τῶν μυστηρίων τοῦ θεοῦ πρίσιν ἡ φάσκουσα λέξις· τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον τοῖς σπουδαίοις ἑαυτοῦ; ἢ πόθεν εἰσὶν οὗτοι ἄνθρωποι σπέρμα τοῦ ἀβραάμ, οὐδὲ γὰρ ἔχουσι τοὺς λόγους συγκατασπαρμένους αὐτοῖς ταῖς ψυχαῖς δυναμένους, εἰ γεωργηθεῖεν, ποιῆσαι τέκνα τοῦ ἀβραάμ· καὶ ζητήσειν τις αὐ πρὸς ταῦτα φάσκων ὅλα δυνάσθαι μὲν ψακτὸς τῆς ὁ γενόμενος σπέρμα τοῦ ἀβραάμ, εἰ μὴ καὶ τέκνον αὐτοῦ γένοιτο· πῶς δ' ἂν δικαίως μεμφθείη μὴ ποιῶν τὰ ἔργα τοῦ ἀβραάμ, ὁ μηδὲ τῷ ἀρχῇ ἔχων τὸ εἶναι σπέρμα τοῦ ἀβραάμ; ἀφ' οὗ ἤρξατο τὸ γενέσθαι τέκνα τοῦ ἀβραάμ; ἐρούμεν δὲ πρὸς ταῦτα ὥσπερεὶ ὑπτιάσθρα χρησάμενοι τῇ ἱστορίᾳ, καὶ τὰ ἴχνη τῆς κατὰ τὸν τόπον ἀληθείας ζητοῦντες ἐν τοῖς γράμμασιν, ὅτι εἰ μὲν μὴ ἦν τις τέκνον τοῦ ἀβραάμ, οὐδενὸς δικαίου σπέρμα λῶ, καὶ ἀνέγκλητος ἐτύγχανε τῆς ἁμαρτωλῶν τις, μηδεμίαν ἔχων ἀπὸ σπερμάτων ἀφορμὴν τοῦ καλοῦ τινὶ τῷ ὥσπερ ὅτι τῶν σωμάτων, ὁ μὲν τὸ ὄντι πλείστων δικαίων σπέρμα, ἕτερος δὲ ὀλιγοτέρων, ὡς δῆλον ἔσται ἐκ τῆς τοῦ δεδεῖσθαι τῶν λεχθησομένων, ὅτως καὶ ὅτι τῶν τοῦ ἀναγωγῆς τὸ ἀνάλογον ἔσται λέγειν· ἀβραάμ εἰκοστὸς γενόμενος ἀπὸ τοῦ προτοπλάστου. δέκα γὰρ γενεαὶ ἀπὸ Ἀδὰμ ὅτι νῶε. καὶ δέκα ἀπὸ νῶε ὅτι ἀβραάμ. καὶ τοῦ ἀβραὰμ γεγόνασιν ἀδελφοὶ ναχὼρ, καὶ ἀρράμ. οἱ γὰρ τρεῖς ἦσαν οἱ δύο· ναχὼρ μὲν οὖν, καὶ ἀρράμ οὐκ ἦσαν σπέρμα τοῦ ἀβραάμ, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἀβραὰμ σπέρμα λῶ τοῦ ἀβραάμ. ἦσαν δὲ σπέρμα οἱ τρεῖς δικαίων μὲν, ὡς ζητουμένων ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν Ἀδὰμ ἐν τόπῳ ἀριθμητέον αὐτὸν, τοῦ σὴθ, ὃν ἐξεγείρει ὁ θεὸς αὐτὶ τοῦ ἄβελ, καὶ τοῦ ἐνὼς, ὃς ἤλπισεν ὑπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἐνὼχ, ὃς εὐηρέστησε τῷ θεῷ μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν μαθουσάλα, ἔτη διακόσια. καὶ τοῦ

A adhibita diligentia, in periculum ſeipſum conijcit : quandoquidem dicere , atque explicare talia (ut maxime vera dicantur) periculoſum ſit : & certe periculoſum eſt, propterea quod opus ſit diſpenſatori myſteriorum Dei tempus quærere proferendi talia dogmata, abſque moleſtia auditoris : nam ut temporis rationem habeat , nedum inſpiciat is neceſſe eſt, ne vel parcior quam res poſtulet in loquendo ſit, vel redundans : id quod vitij gignitur præter rectam rationem ; ſed

B diligentius etiam perpendat opportet utrum conſervi ſint, quibus traduntur talia, an ſervi cujuſpiam alterius , qui diverſus ſit à Domino dominantium. Quod autem neceſſario perpendenda ſint hæc omnia à diſpenſatore myſteriorum Dei, docet Scriptura , dicens : *Quinnam eſt fi-* Luc. 12. 42.
delis diſpenſator ac prudens , quem præficiat Dominus famulitio ſuo , ut det in tempore demenſum conſervis ſuis. Non omnes ergo homines ſemen ſunt Abrahæ : neque enim ſuis animis ingenitas habent rationes, quæ valeant , ſi excolantur, facere

C filios Abrahæ. Quærat igitur aliquis ad hæc , dicens fieri quidem poſſe , ut vituperatione ſit dignus ; qui genitus ſemen Abrahæ , non etiam filius ipſius fiat ; ſed quo pacto jure incuſaretur non faciens opera Abrahæ , qui ne principio quidem habet ut ſit ſemen Abrahæ , à quo proficiſcitur eſſe filios Abrahæ. Ad quæ reſpondebimus (hiſtoria tanquam ſcala utentes , & veſtigia veritatis hujus loci quærentes in literis) ſi cum non eſſet quis Abrahæ filius , nullius juſti ſemen eſſet , etiam culpa vacare peccans poſſet ;

D quippe qui nullam honeſti cauſam à ſeminibus haberet. At nunc ut in ſeminibus corporalibus alter quidem complurium juſtorum ſemen eſt , alter vero pauciorum (ut perſpicuum erit ex his , quæ dicentur) ita etiam eſſe dicendum analogon in ſeminibus myſticis. Abraham vigeſimus genitus eſt à Protoplaſto (nam decem generationes ſunt ab Adam uſque ad Noe , & decem à Noe uſque ad Abraham) fuereque fratres Abrahæ Nachor, & Arram (nanque hos tres filios ha-

E buit Thara) atque Nachor quidem , & Arram non erant ſemen Abrahæ , ſed ne ipſe quidem Abraham ſemen erat Abrahæ : ſed erant hi tres ſemen juſtorum : cum quæratur adhuc inter nepotes Adam, in quibus annumerandus ſit Abraham ipſe : veluti Seth, quem excitavit Dominus pro Abel ; & Enos, qui *ſperavit invoca-* Gen. 4. 25.
re nomen Domini Dei ; & Enoch , qui *pla-* 26.
cuit Deo poſtquam genuit Mathuſala annis

trecentis; & Noë, de quo dictum est:
Gen. 6. 9. *Vir justus, & integer erat suo seculo Noë: Deo placuit Noë*; & Sem, cujus primi apparet Dominum Deum in Geneseos libro vocatum fuisse Deum: ut hisce ver-
Gen. 9. 26. bis clarum est: *Laudandus Dominus Deus Sem.* Cæterum præter hos justos, hi quoque Tharæ tres filij semen erant reliquorum. Proinde quod diximus de semine Abrahæ, idem censendum est etiam de semine Sem, Noë, & superiorum justorum, quorum proprietates Abraham, Nachor, & Arram in ortum venientes seminaliter sumpsisse in communi videntur. Et Abraham quidem justorum omnium se præcedentium rationes seminales, quas in seipso habebat, cum excoluisset, his etiam addidit sanctam suam qualitatem; nempe eam, quæ erat in proprio semine: cujus participes esse possent, qui post ipsum vocarentur semen Abrahæ. At vero Arram minimam sui ipsius, paternorumque in seipso seminum curam fecisse videtur: unde in rerum naturam producere Loth spirantem saltem aliquantum salutis potuit. Porro Nachor utrisque fratribus inferior fuisse videtur. Quamobrem licet ei qui non sit semen Abrahæ, esse semen Noë; eo quod omnino genitus sit, juxta diluvij historiam, à Noë, per successionem; quod si hoc, etiam semen Enoch, omninoque etiam semen Enos, & Seth. Incertum autem est nobis in multis posteris Noë, quisnam sit semen Sem, quis semen Cham, quisque sit semen Iaphet, & sic deinceps: cum nullus sit tamen, qui omnino sit seminis justorum expers. Inspicio autem num forte facile factu sit, ut qui non sit semen Abrahæ, habeatque occasiones quas habuit Abraham ex prioribus seminibus, talis fieri possit, ut similis sit Abrahæ: etiam si alioquin semen illius non sit. Vt enim Abraham non ex semine Abrahæ existens, sed ex eorum quos supra recensuimus, factus est Abraham, sic facile factu est, ut quis alter fiat Abraham, si coluerit meliora sibi ingenita semina: nec omnino erit ex semine Abrahæ, sed ipse etiam idoneus erit seminare, tanquam Abraham. Interpretamur autem hæc omnia referentes quæ dicuntur non ad corpora, nec ad homines, sed ad quædam intelligibilia, & ad rationes plures, vel pauciores, quas participant diversimode descendentes, vel venientes in lucem; fortassis aliquo etiam modo ascendentes. Inspicies etiam num ad talia semina, atque etiam ad semina eorum qui accipiebant in seipsos ipsa quæ sua nominabantur, illud re-
Psalm. 125. 6. ferri possit: *Euntes ibant, & flebant mit-*

A ναὲ, ὡδὶ δ εἴρηται ὅτι ἀνὴρ δίκαιος τέλειος ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ, τῷ θεῷ εὐηρέστησε ναὲ. καὶ τοῦ σημ, οὗ κύριος ὁ θεὸς πρόσωπον φαίνεται ἐν τῇ γενέσει κεχρηματικέναι θεὸς, ὅσαφ σαφὲς ἐστιν ἐκ τοῦ · εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ σημ · τῶν δὲ λοιπῶν τοῦδε τούτους ὅτι ἦσαν οἱ γένει τοῦ θάρα υἱοὶ σπέρμα · ὅσαφ οὖν εἴπομεν περὶ τοῦ σπέρματος τοῦ ἀβραὰμ, τοῦτο νοητέον περὶ τοῦ σπέρματος τοῦ σημ, καὶ ναὲ, καὶ τῶν ἀρωτέρω δικαίων, ὧν τὰς ἰδιότητας σπερμα-
B κὰς δεκοῦσι κοινῇ ἀφληφέναι εἰς γένεσιν ἐρχόμενοι ἀβραὰμ, καὶ ναχὼρ, καὶ ἀρράμ · ἀλλ' ὁ μὲν ἀβραὰμ *γεγεωργηκέναι ἃς εἶχεν ἐν ἑαυτῷ σπερματικὰς λόγους πρὸς τῶν πρὸ αὐτοῦ δικαίων, καὶ τούτοις προστέθεκεν ἀγίαν ἰδίαν ποιότητα, τῷ καὶ ὅ ἴδιον αὐτοῦ σπέρμα, ἃ ἐδυνάτο μετέχειν οἱ μετ' αὐτὸν καλούμενοι σπέρμα ἀβραὰμ · ὁ δὲ ἀρράμ ὅτι ἐλάχιστον ἑαυτοῦ ὀλιγωρήσαν πεπεῖσθαι, * καὶ τῶν πατρικῶν ἐν ἑαυτῷ σπερμάτων, ὅσον δεδύνατο προσθεῖναι
C πρόνοια κἂν ὁπωσοῦν τῆς σωτηρίας τὸν λώθ · ὁ δὲ ναχὼρ ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν ἐλάττων γεγονέναι · ἕξεστι τοίνυν μὲν ὅστις σπέρμα τοῦ ἀβραὰμ, τῷ πόρρω ἀφὼ τοῦ καθηκυσμένου ἰσοτίμου ὑπὸ ναὲ τοῦ ἕξης γεγονέναι, εἴ γε σπέρμα ναὲ. εἰ δὲ τοῦτο, καὶ σπέρμα ἐνὼχ, πάντως ἢ ἐν σπέρμα ἐνὼς, ὡς σήθ · ἄδηλον δ' ἡμῖν ὅτι τῶν πολλῶν κατωτέρω τοῦ ναὲ, τίς * σπέρμα τοῦ σημ, καὶ τίς ὁ χαμ, καὶ τίς ὁ ἰαφὲθ, καὶ τῶν ὅτι κατωτέρω. πλὴν οὐκ ἔστι τις μηδαμῶς μετέχων
D σπέρματος δικαίων · ἐφίστημι ἢ μήποτε δυνατὸν ἔχοντα τὰς ἀφορμὰς, ἃς εἶχεν ὁ ἀβραὰμ ἐκ τῶν προτέρων σπερμάτων, γενέσθαι τὸν μὴ ὄντα σπέρμα τοῦ ἀβραὰμ τοιοῦτον, ὅστε αὐτὸν οὐκ ὄντα ἀπὸ τοῦ ἀβραὰμ ὁμοιωθῆναι τῷ ἀβραὰμ · ὡς γὰρ ἀβραὰμ οὐκ ἐκ σπέρματος ἀβραὰμ τυγχάνων, ἀλλὰ τῶν προφημένων γεγονὼς ἀβραὰμ. ἔστω δυνατόν τινα τὰ χρείττονα τῶν ἐν ἀπὸ συνηπαπαρόντων γεωργήσαντα, γενέσθαι ἄλλον ἀβραὰμ, ἢ πάντως οὐκ σπέρματος ἀβραὰμ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἱκανὸν σπείρειν, ὡς
E ἀβραὰμ · ὅλων δὲ τούτων ἀκόλουθα ἀναφέροντες τὰ λεγόμενα οὐκ ὄντι σώματα, ἢ ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅτι τινὰ νοητὰ ἢ λόγους πλείονας, ἢ ἐλάττονας, ὧν μετέχουσι διαφόρως οἱ κατιόντες εἰς γένεσιν, ἢ εἰσιόντες, ὡς τάχα ἢ πῶς καὶ ἀνιόντες · διτεκτὸς ἢ εἰ δύναται ὅτι τὰ τοιαῦτα σπέρματα ἤδη, καὶ τῶν εἰς ἑαυτὸς λαμβανόντων αὐτὰ ἴδια ὀνομαζόμενα ἀναφέρεσθαι τὸ · πορευόμενοι ἐπορεύοντο, καὶ ἔκλαιον, * αὐ-

* χ γὰρ λαχοῦσι

* χ ἰδίοις

* χ δὲ λιῶς

* χ τὸ σπέρμα τοῦ

εστιν

ερχοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν· εἴ τις γὰρ δύναται, τῷ μὴ κλαυθμῷ πορείαν πολλῶν ψυχῶν εἰς γένεσιν ἐρχομένων καταινοήσαι, φέρουσῶν τὰ σπέρματα, ἤτοι πλειόνων δικαίων, ἢ ὀλιγοτέρων, καὶ ἀδίκων, τὸ ὁμοίως. καὶ ἐννοείτω θεωρῶν ὡσπερεὶ γεωργοὺς ἀγωνιῶντας περὶ ὧν ἔχουσι σπερμάτων, πῶς τὰ μὲν γεωργήσουσι, λέγω δὲ τὰ διαφέροντα, τὰ δὲ μὴ σπείρουσιν, εἴγε ἔρχονται καὶ μὴ χρόνων σπερμάτων· ποῖον γὰρ εἰκὸς κλαυθμὸν κλαίειν τούτους περὶ ὧν φησιν ὁ λόγος· πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἔκλαιον, ἀπερχόμενοι τὰ σπέρματα αὐτῶν; καὶ ἐλπίς γε ἀγαθὴ ἔστιν ἐν τοῖς πορευομένοις, καὶ κλαίουσιν, αἴρουσι τὰ σπέρματα ἑαυτῶν. οὕτω γὰρ ὡς εἰπεῖν ἐρχόμενοι ἥξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει, φέροντες τὰ δράγματα αὐτῶν· τάχα δὲ ἕτεροι ἔλθοντες περὶ ὧν εἴπεις αὖ. πορευόμενοι ἐπορεύοντο, καὶ ἐγέλων, φέροντες τὰ σπέρματα ἑαυτῶν, οἷς ἀκολουθήσει τό· ἐρχόμενοι ἥξουσιν ἐν κλαυθμῷ, φέροντες τὰ δράγματα ἑαυτῶν, περὶ ὧν εἴπεις αὖ· ἐγκωμιάσθω αἰεὶ χόρτος δωμάτων, ὃς πρὸ τοῦ ἀκμασθῆναι, ἐξηράνθη. οὐκ ἐπλήρωσε τὸν χεῖρα αὐτοῦ ὁ θερίζων, καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ ὁ τὰ δράγματα συλλέγων, καὶ οὐκ εἶπον οἱ παραγόντες, εὐλογία κυρίου ἐφ' ὑμᾶς· καὶ ὅσα εἰ δυνάμεθα κατὰ τοῦτο βαθύτερον καὶ μυστικώτερον λέγεσθαι ἀπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῖν τό· μακάριοι κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. καὶ τό· οὐαὶ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε· ὅσῳ μᾶλλον μεταλαμβάνοντες τὴν ὅτι δικαίων σπέρματος, ἅτε πλείονας φέρει δικαιοσύνης λόγους, ὡς διὰ τοῦτο μὲν γεγράφθαι τό· σπέρμα αὐτοῦ μνησθήσεται αὐτοῦ, υἱοὶ Ἰακώβ, οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο δέ πως εἴ καὶ ὁ περὶ τοῦ Ἰωάννου εἰρημένος, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ οὐδεὶς ἐστιν· ἐν τούτοις δὲ γενόμενος τοῖς τόποις φεύγοις εἰ μὴ λόγον ἔχει ὁ ἀφανίζεσθαί τινα τῶν σπερμάτων ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα μὴ πλείονα τὰ κακὰ ἢ ὅπερ τῆς γῆς, σπειρομένων τῶν μὴ ἐχόντων ἀφορμὰς ἀπὸ κρείττονων τοῖς ὁ γεωργήσῃ τὰ ἀπὸ διαφερόντων σπερμάτων. διὰ τοῦτο γὰρ κατακλυσμὸς ἦν, ἵνα ἐξαφανισθῇ ὁ τοῦ Κάιν σπέρμα, οὐκ αὐ δυνηθέντων τῶν ἀπ' αὐτοῦ γενομένων ἔχειν τί γεωργήσωσιν, εἰ μὴ τὰ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μόνα· ὅτι γὰρ ὁ κατακλυσμὸς ὑπὲρ τοῦ ἐξαφανισθῆναι τὸ σπέρμα τοῦ Κάιν γεγένηται παρείσηται ἡ διηγεγραμμένη τοῦ Σολομῶντος σοφία διὰ τούτων· ἀποστὰς γὰρ ἀπ' αὐτῆς ἄδικος ἐν ὀργῇ αὐτοῦ, δῆλον δ' ὅτι τῆς σοφίας, ἀδελφοκτόνοις συναπώλετο θυμοῖς. εἰ δὲ κατακλυζομένῳ μοι πάλιν ἔσωσε σοφία διὰ βύτινος ξύλου τὴν

*Vid. Not.

A *tentes semina sua.* Consideret enim qui potest quarundam animarum iter, venientium in ortum cum fletu, & semina ferentium; vel plurium justorum, vel pauciorum, atque injustorum similiter. Is etiam intuens veluti agricolas pro seminibus quæ habeant sollicitos consideret, quomodo hæc quidem excolant, nempe semina præstantia; illa vero non quidem seminent, quandoquidem venient etiam cum pravis seminibus. Qualem enim fletum probabile est hos plorare, de quibus inquit Sermo: *Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua?* Ac profecto bona spes est in euntibus, ac flentibus, mittentibus semina sua: hi nanque tanquam omnino *venientes venient in exultatione, portantes manipulos suos.* Et fortassis etiam alij venerunt, de quibus illud dici posset: Euntes ibant, & ridebant, mittentes semina sua: quos illud sequetur: Venientes autem venient cum ploratu, portantes manipulos suos: de quibus dici posset: *Geniti sunt veluti gramen domorum; quod antequam evelleretur, exaruit: cujus non implevit messor manum suam, & sinum suum, qui manipulos colligit: & non dixerunt prætereuntes: Benedictio Domini super vos.* Et vide, num hac ratione sacratius, & profundius dixerit Servator noster: *Beati, qui nunc flent, quoniam ridebunt*; & illud: *Væh vobis qui nunc videtis, quoniam plorabitis, & flebitis.* Atque sane quanto quis est seminis juniorum justorum, tanto plures justitiæ fert rationes, adeo ut propter hoc scriptum sit: *Semen Abraham, servi ejus; filij Iacob, electi ejus.* Propter hoc etiam aliquo modo de Iohanne illud dictum est: *Major inter natos mulierum Iohanne Baptista nemo est.* Ad quæ loca cum perveneris, adhibe animum, num rationem habeat deleri à Deo quædam semina, ne mala multiplicentur super terram, dum hi seminant qui nullas occasiones habent à melioribus progenitoribus excolendi præstantia semina: hanc enim ob causam diluvium fit, ut deleatur Cain semen: posteris ipsius alioquin habere non valentibus aliquid, quod excolerent, nisi semina ab Adam provenientia. Quod vero diluvium seminis Cain delendi causa factum fuerit, Sapientiæ liber Solomoni inscriptus, his verbis docet: *Recedens autem ab ipsa* (nempe Sapientia) *injustus in ira sua perijt, cum animis fratricidis: per quem inundatam terram rursus servavit Sapientia, vili ligno justum gubernans.* Quin-

Psalm. 125. 6.

Psal. 125. 6

Psalm. 128. 6, 7, 8.

Luc. 6. 21, 25.

Psal. 104. 6.

Matth. 11. 11.

Sap. 10. 3.

ctiam idem mihi videtur docere de Sodomis Solomon, eos cum sua ipsorum terra incendio perijsse memorans, *quorum etiamnum malitiæ testimonio fumosum restat solum, & plantæ intempestivum fructum ferentes.* Ac certe Dei boni officium fuit Sodomorum terram delere, & quicquid relictum ex ea fuisset humiditatis arefaciendo, ne in posterum oriretur vitis Sodomorum, neque malleolus Gomorræ, neque uva iræ, neque botrus amaritudinis, ac ne vinum quidem, furor draconum, & venenum aspidum insanabile. Simile quiddam dices etiam de Ægyptijs, de quibus dictum est: *Occidit in grandine vineam eorum, & moros eorum in pruina*: boni enim Dei est interficere vineas Ægyptiorum, & moros impiorum. Hæc adjuncta institutæ disputationi de seminibus Abrahæ vel alicujus justi sint nobis dicta, ut ostenderemus quomodo Servator eis dixerit: *Novi quod semen Abrahæ estis*: & *Si filij Abrahæ essetis, opera Abrahæ facerets.* Cæterum de filijs Abrahæ opera Abrahæ facientibus commodius, Deo dante, disseremus, cum ad explorationem illius contextus pervenerimus. Ei ergo, qui fuerit Abrahæ semen, licet etiam fieri, si diligentiam adhibeat, ejus filius: quemadmodum factu facillimum est, ut nulla diligentia, nullaque cultura adhibita, hoc etiam perdat, quod semen erat. Porro hi ad quos erat sermo, nondum erant deploratæ spei, sciente Iesu eos etiamnum Abrahæ semen esse, ac videntes eos nondum amisisse facultatem eam qua fieri poterant Abrahæ filij: tanquam enim facile factu esset, ut præter quam quod semen essent Abrahæ, etiam filij efficerentur, inquit ad eos: *Si filij Abrahæ essetis, opera Abrahæ facerets.* Vt autem sunt quidam semen Abrahæ, sic alij existentes semen, non sunt semen: dicente Daniele: *Semen Chanaan, & non Iuda*: sic alij aliorum sunt, & non sunt, dicente Sapientia: *Semen execratione devotum ab initio.* Quinetiam his addemus, quod ut in rebus corporalibus unum interdum semen operari valens magis proficit, quam multa semina: sic cernere etiam liceat in seminibus spiritualibus. Id autem quod dico ex his quæ mox dicentur liquebit: quoniam enim qui seminat, rationes à majoribus acceptas in seipso habet & ingenitas, aliquando quidem prævalet ejus ratio: idque quod gignitur, editur seminanti simile; aliquando vero ratio fratris ejus qui seminavit, vel patris, vel avunculi, adde etiam avi prævalet: quam ob causam, qui in lucem eduntur, oriun-

Sap. 10. 7.

Deut. 32. 32. 33.

Psal. 77. 47.

Dan. 13. 56.

Sap. 12. 11.

A δίκαιον κυβερνήσασα· ὃ αὐτὸ δὲ μοι δοκεῖ σημαίνειν καὶ ὁ* σολομῶν ἐξαφανισμὸς καὶ τῆς γῆς αὐτῶν, ὧν ἔτι μάρτυρεῖον τῆς πονηρίας καπνιζομένη κατέστηκε χέρσος, καὶ ἀτελέσιν ὥσεις καρποφορούντα φυτά· καὶ ἀγαθοῦ γε θεοῦ ἔργον εἶναι σοδόμων ἐξαφανίσαι πλὴν γλῶ, καὶ πᾶν ὅσον ὑπολείπεται τοιόνδε ξηρᾶναι ἀπ' αὐτῆς, ἵνα μηκέτι γένηται ἄμπελος σοδόμων, μήτε κλημα- τὶς γομόῤῥας, μηδὲ σταφυλὴ χολῆς, μηδὲ βότρυς πικρίας, μηδὲ οἶνος, θυμὸς δρακόντων, B καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατος· τὸ δ' ὅμοιον ἐρεῖς καὶ περὶ τῶν αἰγυπτίων περὶ ὧν εἴρηται· ἀπέκτεινεν ἐν χαλάζῃ πλὴν ἄμπελον αὐτῶν, καὶ τὰς συκαμίνους αὐτῶν ἐν τῇ πάχνῃ· ἀγαθοῦ γὰρ θεοῦ ἀποκτεῖναι ἀμπέλους αἰγυπτίων, καὶ συκαμίνους τῶν ἀσεβῶν· ταῦτα προσκείμενα τῇ ἐξετάσει περὶ σπερμάτων λόγου ἀβραάμ, ἤ τινος τῶν δικαίων ἡμῖν εἴρηται, ὑπὲρ τοῦ φυλάξαι πῶς καὶ τίνα τρόπον εἴρηται τοῖς αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος τὸ· οἶδα ὅτι σπέρμα ἀβραάμ ἐστε, καὶ τό· Εἰ C τέκνα τοῦ ἀβραάμ ἐστε, τὰ ἔργα τοῦ ἀβραὰμ ποιεῖτε· περὶ μὲν τοίνυν τέκνων ἀβραὰμ τὰ ἔργα τοῦ ἀβραὰμ ποιούντων, θεοῦ διδόντος, εὐκαιρότερον ἐρεῖμεν, φθάσαντες ὅπου τὸν βάσανον ἐκείνης τῆς λέξεως· ἔξεστι τοίνυν σπέρμα τοῦ ἀβραὰμ τυχόντα γενέσθαι αὐτοῦ δι' ὀλιγωρίας καὶ τέκνον. δυνατὸν γὰρ καὶ ἐξ ἀμελείας καὶ ἀγεωργησίας ἀπολέσαι καὶ ὃ εἶχεν αὐτοῦ σπέρμα· ὅτοι μὲν τοίνυν* ἐπ' ἐλπίδων ἦσαν περὶ οὓς ὁ λόγος, εἰδότος τοῦ ἰησοῦ ὅτι σπέρμα ἐστὶ ἡμῶν τοῦ ἀβραὰμ, καὶ θεωροῦντος ὅτι οὐδέπω D ἀπολωλέκασιν ὃ δυνάσθαι γενέσθαι τέκνα τοῦ ἀβραὰμ· ὡς γὰρ δυνατοῦ ὄντος τοῦ αὐτοὺς γενέσθαι τέκνα τοῦ ἀβραὰμ, φησὶ πρὸς αὐτοὺς σπέρμα φησὶν αὐτοῖς· εἰ τέκνα τοῦ ἀβραὰμ ἐστε, τὰ ἔργα τοῦ ἀβραὰμ ἐποιεῖτε· ὡς δὲ εἰσί τινες σπέρμα τοῦ ἀβραὰμ, ὅτινες ἄλλοι, ὡς ὁ δανιὴλ φησι, σπέρμα τοῦ χαναὰν, καὶ οὐκ ἰούδα. καὶ ἄλλοι, ὡς ἡ σοφία, σπέρμα κατηραμένον ἀπ' ἀρχῆς· καὶ εἰς ταῦτα γ' φήσειεν ὅτι. ὥσπερ κατὰ τὰ σωματικὰ ἀπὸ πολλῶν σπερμάτων E προσκόψαι μᾶλλον ἐνεργῆσαι δυνατὸν ἐστὶ· ὅτι ἐν τοῖς σπερμάτων, ὅτινες ὁρᾶν ἰδεῖν καὶ ὅτι τοῖς πνευματικοῖς σπερμάτων· ὃ γὰρ λέγω ἔσται σαφὲς ὅταν τὸ λεχθησόμενον. ἐπεὶ γὰρ ἔχει ἐν ἑαυτῷ προγονικός τε, καὶ συγγενικὸς λόγος ὁ σπείρων ὅτι μὲν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγος, καὶ ἀποκτεῖ ὃ γεννώμενον τῷ σπείραντι ὅμοιον, ὅτι δὲ ὁ λόγος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σπείραντος, ἢ τοῦ θείου τοῦ σπείραντος, ἐνίοτε καὶ πάππου τοῦ σπείραντος, περὶ ὃ γίνονται οἱ ἀποτε-

* Κ. ἐστὶ μοι

* Κ. ἔτι ἐστὶ

κτόνοι ὅμοιοι τοῖς δε · ἔστι γὰρ ἰδεῖν ὅτι-
κεφῶντα τὸν λόγον τῆς γυναικὸς, ἢ τοῦ πα-
τὸς τῆς γυναικὸς, ἢ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, ἢ τοῦ
πάππου αὐτῆς, καὶ τὰς ἐν ταῖς μίξεσι βρα-
σμοὺς, ἅμα πάντων σπερμάτων ἕως ὑπικρατήσῃ
τις τῆς σπερματικῆς λόγων· τοῦτο δὲ μεταγέ-
σθω ὅτι ἡ πεπληρωμένη ψυχὴ νοητῶν σπερ-
μάτων, ἐλκυσθέντων ἀπὸ τινων ὀνομαζομένων
πατέρων αὐτῆς, καὶ ὁ τοῦδε ὁ πολυκίνητον ἢ
δύνηπτον καὶ ἡγεμονικὴν, καὶ τὸν ὅτι τοιάδε
φαντασίας ὑπίστασιν τοῦ κυοφορήσαν οἱονεὶ σπερ-
ματικοί τινες τῆς πατέρων λόγοι, ὧν γεωργη-
μένων ἔσται τις τέκνον, ὁ μὲν τοῦ ἀβραὰμ,
δῆλον δ' ὅτι οὐδὲ οὐν καὶ τοῦ ἰσαὰκ, ἄλλος δὲ τοῦ ἰσαὰκ,
οὐχ ἧττον δὲ εἶ καὶ τοῦ ἀβραὰμ, καὶ ἄλλος
χαναὰν, καὶ ἄλλος τινὸς τῶν δικαίων, ἢ τῶν ἀ-
δίκων· πλὴν καὶ μετ' ὁμοίων, καὶ τῶν αὐτῶν ἐλη-
λυθαμεν πάντες σπερμάτων, ἀλλ' οὐδὲ ἐλή-
λυθέ τις κενὸς σωτηρίων, καὶ ἀγίων σπερμά-
των· εἰ μὴ ἄρα δυσπιστεῖ τις ἡμᾶς, καὶ εἰς
ἄτοπα ἄμα παραπτώματος τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ βοή-
θειαν, οὐκ ἀπογνώσεσθαι καὶ τοὺς κακίστους,
καὶ χωρὶς ἀρίστων σπερμάτων εἰσεληλυθότας εἰς
τὸν βίον, καὶ δυσπιστήσαι ἀπὸ τοῦ· δυνάσθαι ὁ θεὸς
ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ·
τὰ δὲ εἰρημένα πάντα περὶ σπέρματος ἀ-
βραὰμ, καὶ τῶν ἀναλόγων τούτῳ ἐγόντων διλό-
γως οὐ παραδεξάμεθα, εἴπερ προδεξάμεθα
* ὁ καὶ ὁ σωματικὸν εἰρῆσθαι τό· οὐκ ἀπε-
στάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα
οἴκου ἰσραὴλ, καὶ τό· οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσ-
αύτην πίστιν εὗρον, καὶ ὅσα τούτοις εἴρηται παρα-
πλησίως· ἐοίκασι δὲ ὅτι, ὡς ἦν ὁ λόγος,
μὴ χωρῶν τὸν λόγον, καὶ δυνάμενον εἰς αὐτοὺς,
δι' ὑπερβολὴν μεγέθους ἰδίου τοῦ ὑπὲρ αὐτοὺς,
χωρῶν, ἐπείπερ ἦν ἔτι σπέρμα τοῦ ἀβραὰμ
μόνον· εἰ γὰρ ὡς τὸ εἶ σπέρμα τοῦ ἀβραὰμ,
ἐγεώργησεν, καὶ εἰς μέγεθος, καὶ αὔξησιν τὸ σπέρ-
μα τοῦ ἀβραὰμ ἐπεδεδώκει, ἐν τῷ μεγέθει, καὶ
τῇ αὔξῃ τοῦ σπέρματος τοῦ ἀβραὰμ, οὐκ ἐχωρη-
κεῖ οὖν ὁ τοῦ ἰησοῦ λόγος· καὶ μέχρι γε τοῦ δεῦρο
φήσεις ὅτι ὁ λόγος καὶ χωρῶν ἐν τοῖς μὴ ἀποκό-
ψασιν ἀπὸ τοῦ εἶ σπέρμα τοῦ ἀβραὰμ, μηδὲ
* κ. αὐτοῦ ἐλκυσθῶσιν εἰς τὸ γνῶσθαι * αὐτοῦ τέκνα· ὅτι
γὰρ καὶ ἀποκτεῖναι θέλουσι τὸν λόγον, καὶ ὡσπερεὶ
σωτείψαι αὐτὸν, τὸ μέγεθος μὴ χωροῦντες
αὐτοῦ· τὸ ἀεί γὰρ ὅτι θεωρῶν τοὺς μὴ χωροῦντας
τὸν λόγον, ἀφ' τὸ βραχύτερα αὐτοῦς εἶ σκεῦη,
θέλοντας ἀποκτεῖναι τὴν ἑνότητα τοῦ μεγέθους τοῦ
* κ. μεγίστου λόγου, ὡς δυναμένων χωρῆσαι μὴ τὴν σωτειβλῶ αὐτοῦ, τὸ * μέλη αὐτοῦ, οἷς ἐλὼ ἐγγίσω.

A tur his, vel illis similes. Cernere vero etiam est rationem conjugis, vel fratris ejus, vel avi ejus prævalere, juxta concussiones quæ sunt in mixtionibus, dum simul omnes eousque concutiuntur, quoad prævaleat aliqua ratio seminalis. Hæc igitur transferantur ad animam seminibus intelligibilibus plenam, quæ venerint à quibusdam qui patres ejus dicuntur, & veluti seminales quædam patrum rationes perficiantur, propter multam mobilitatem, agilitatemque, & intensionem ad tales imaginationes ejus partis animæ quæ præstantissima est, quæ si excolantur, erit aliquis filius, hic quidem Abrahæ, Noë nihilominus etiam filius: ille vero Noë; non ita tamen ut etiam Abrahæ sit filius: rursus alius Chanaan, & item alius alicujus justorum, vel injustorum. Attamen nec cum similibus, ijsdemque seminibus venimus omnes, nec etiam vacuus salutaribus, & sanctis seminibus venit quispiam. Nisi forte hac in re quis non refellat, præsidium à Deo proveniens adducens in medium; quod ne de pessimis quidem desperat, qui nullis seminibus optimis in vitam venerint: & sane ex hoc dicto refellere nos quis potest: *Potens est Deus ex hisce lapidibus suscitare filios Abrahæ.* Cæterum omnia quæ diximus de semine Abrahæ, deque his qui similitudinem cum hoc habent, jure admittemus, si admittamus juxta corporalem intelligentiam dictum fuisse illud: *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierant domus Israël*; & illud: *Ne in Israële quidem tantum fidei inveni*; & quæ his similia dicta sunt. Videntur autem hi ad quos est sermo non capere sermonem, qui præ præstantia magnitudinis suæ, quæ supra ipsos erat, non habebat locum in eis; quandoquidē semen Abrahæ adhuc tantū erant. Quod si Abrahæ semen cum essent, addidissent illud Abrahæ semen excolere, ut magnum fieret, & augeretur, accrevisset illud certe ad incrementum, magnitudinemque seminis Abrahæ: atque percepissent Iesu sermonem. Et hactenus quidem dices Sermonem non cadere in eos qui non eo usque profecerunt, ut semen Abrahæ cum essent, fierent etiam ejus filij. Hi etiam interficere volunt Sermonem, velutique ipsum conterere, magnitudinem non capientes ejus. Proinde aliquos semper est cernere non capientes Sermonem, quod breviora sint eorum vasa, volentes interficere unitatem Sermonis: quasi cum ipsum interfecerint, capere possint contritionem ejus, & dividere eum in his in quibus fuerit. Hic

Vide Not.

Matt. 3. 9.

Matt. 15. 24.

Matth. 8. 10.

sane Sermo veluti ad suos interfectores inquit: *Disperserunt undequaque ossa mea.*
Psal. 21. 15. Itaque si ex nobis aliquis semen est Abrahæ, & adhuc in se locum non habet Sermo Dei, ne quæso quærat interficere Sermonem, sed ex semine Abrahæ immutatus in filium Abrahæ, Sermonem hactenus non perceptum capere poterit.

TOMVS VIGESIMVS PRIMVS.

Ioh. 8. 38. *Ego quæ vidi apud Patrem meum, loquor; & vos, quod vidistis apud patrem vestrum, facitis.*

VT homines quosdam dicimus ab initio ipsosmet filij Dei spectatores fuisse, de quibus Lucas inquit: *Sicuti tradiderunt nobis hi qui ab initio ipsimet spectatores, ac ministri fuere Sermonis*; sic Servatorem etiam dicemus ipsummet spectatorem esse eorum quæ sunt apud Patrem: & hanc etiam ob causam
Luc. 1. 2.
Rom. 10. 22. dictum illud fuisse: *Nemo agnovit Patrem, nisi Filius*: cum homines, quibus Filius revelat, non sint autoptæ, hoc est per se spectatores. Ac etiam præsens contextus: *Ego quæ vidi apud Patrem meum loquor*, palam declarat Servatorem autoptam esse eorum quæ sunt in Patre. Sed quæres num aliquando futurum sit, ut Angeli ipsi visuri sint quæ sunt apud Patrem, nullo mediatore, ac ministro intercedente, videntes ea: nam quando viso quis Filio viderit Patrem qui misit illum, per Filium videt Patrem: cum vero videt aliquis Patrem, perinde atque Filius; atque videbit Filium apud Patrem is, quasi non aliter ac Filius autoptes, ac per se spectator Patris, & eorum quæ Patris sunt, erit, non amplius mediante imagine Patris,
1. Cor. 15. 24, 28. considerans res Patris. Et sane teor hoc esse finis, cum tradiderit regnum Deo Patri, & quando Deus erit omnia in omnibus. Itaque Servator, quæ vidit apud Patrem, loquitur; Iudæi vero, qui crediderunt ei, non viderunt apud Patrem, sed audierunt à Patre, ut quæ audierint, faciant: hanc ob causam inquit
Ioh. 8. 38. ad eos Dominus: *Vos igitur, quæ audivistis à Patre, facite.* Sed quærat aliquis, quando Iudæi qui Domino crediderant, à Patre audierint: ad quod qui simpliciter intellexerit hæc verba: *Quæ vos audivistis à Patre, facite*, dicet eos audivisse à Patre, eo quod Pater per Mosen, & Prophetas sanxerit, quæ in Lege, & Prophetis scripta sunt, facienda: quo testimonio quisquis contra eos qui ab Ecclesiæ decretis diffident usus fuerit, is docebit non alium esse Deum qui hanc dederit Legem, & Prophetas, quã Christi Patrem. At vero aliis his etiã

A ἔφη· ἔστω ὁ λόγος ὡσπερεὶ αἰελῶσιν αὐτὸν φησὶ τὸ· διεσκορπίσθησαν πάντα τὰ ὀστᾶ μου. Εἰ-
Psal. 21. 15. ὥσπερ οὖν τις ἡμῶν ἐστι σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἔτι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ χωρεῖ ἐν αὐτῷ, μὴ ζητείτω ἀποκτεῖναι τὸν λόγον, ἀλλὰ μεταβάλλων ἀπὸ τοῦ εἰς σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ, ὅτι ὁ γενέσθαι τέκνον τοῦ Ἀβραὰμ, δυνήσεται χωρῆσαι ἐν τίνος οὐκ ἐχωρεῖ λόγον θεοῦ· ἃ ἐγὼ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρὶ λαλῶ. καὶ ὑμεῖς οὖν ἃ ἠκούσατε παρὰ τοῦ πατρὸς, ποιεῖτε· ὥσπερ οὐ δεφῆτας οὐ τινας εἰπι-
B μὴν ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπτας γενομένας τοῦ λόγου, τοῦτ' ἐν ὁ λουκᾶς φησι· καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται, καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ὅτου ὃν σωτῆρα αὐτόπτην λέξομεν εἶναι τῆς παρὰ τῷ πατρὶ, καὶ κυρίου τοῦτο εἰρῆσθαι τό· οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὐκ ἔτι αὐτόπτων ὄν-
Forte, ἢ ἀν ὁ Υἱὸς
των οἷς * αὐδεφῆτας ἀπεκαλύψη· δηλοῖ δὲ ὁ αὐτόπτην τὸν ἐν τῷ πατρὶ τυγχάνοντα ὃν σωτῆρα σαφῶς ἡ προκειμένη λέξις ἐν τῷ· ἃ ἐγὼ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρὶ, λαλῶ· ζητήσας δ' ἄν εἴ ἔσται
C ποτὲ, ὅτε οἱ ἄγγελοι αὐτοὶ ὄψονται τὰ παρὰ τῷ πατρὶ, οὐκέτι διὰ μέσου καὶ ὑπηρέτου βλέποντες αὐτά· ὅτε μὲν ὁ ἑωρακὼς ὃν υἱὸν ἑώρακε τὸν πατέρα ὃν πέμψαντα αὐτὸν, ἐν υἱῷ τις ὁρᾷ ὃν πατέρα. ὅτε δὲ ὡς ὁ υἱὸς ὁρᾷ ὃν πατέρα, καὶ τὰ παρὰ τοῦ πατρὶ ὄψεται τις, οἱονεὶ ὁμοίως τοῦ υἱοῦ αὐτόπτης ἔσται τοῦ παιδὸς, καὶ τῆς τοῦ παιδὸς, οὐκέτι ἀπὸ τῆς εἰκόνος ἐνοῶν τὰ περὶ τούτου ἡ εἰκών ἐστι· καὶ νομίζω γε τοῦτο εἶναι τὸ τέλος, ὅταν παραδίδωσι τὴν
D βασιλείαν ὁ υἱὸς τοῦ θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ ὅτε ἔσται ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν· ὁ μὲν οὖν σωτὴρ ἑωρακὼς παρὰ τοῦ πατρὶ, λαλεῖ. οἱ δὲ πεπιστευκότες αὐτῷ ἰουδαῖοι οὐχ ἑωράκασι μὲν παρὰ τοῦ πατρὶ, ἤκουσαν δὲ παρὰ τοῦ παιδὸς, ἵνα ποιῶσιν ἃ ἤκουσαν· διόπερ φησὶν αὐτοῖς ὁ κύριος· καὶ ὑμεῖς οὖν ἃ ἠκούσατε παρὰ τοῦ παιδὸς, ποιεῖτε· ζητήσαι δ' ἄν τις, πότε ἤκουσαν παρὰ τοῦ παιδὸς οἱ πεπιστευκότες τοῦ κυρίου οἱ ἰουδαῖοι· καὶ πρὸς τοῦτο ὁ μέν τις φήσει, ἀπλούστερον ἀκούσας τοῦ· ἃ ἠκούσατε παρὰ τοῦ παιδὸς,
E ποιεῖτε, ὅτι ἤκουσαν παρὰ τοῦ παιδὸς, τοῦ ὃν πατέρα κεχρηματικέναι διὰ μωσέως, καὶ τοῦ προφήτου τὰ ἐν νόμῳ, καὶ προφήταις ἀναγεγραμμένα ποιητέα. ὅστις τοῦ ῥήτου πρὸς τοὺς ἐπιστεύσαντας χρώμενος, σαφῶς διορίσειν ὅτι οὐκ ἄλλος ἐστὶ τοῦτον τὸν νόμον, καὶ τοὺς προφήτας δεδωκότος θεοῦ ὁ χριστοῦ πατήρ· ἕτερος συγχρώ-